

SLOVENIJA

Dopisi in časniki naj se pošiljajo na poštni predal 259, Ljubljana
 Naročnina četrletno 15 Din,
 za pol leta 30 Din,
 za vse leto 60 Din,
 Posamezne številke 1.50 Din.
 Za inozemstvo celoletna naročnina 90 Din.

Kranj, 25. oktobra 1935.

Čistimo pojme!

Vse naše miselno in čustveno življenje je tesno povezano z jezikom, njegovim izrazoslovjem in besednim zakladom. Vsi tvorci jezika, anonimni kakor javno priznani, teže za tem, da jezik obogate in ustvarijo vsakemu pojmu edkvaten izraz. Ni duhovne kulture brez jezikovne, kar velja za posameznika kakor za narod. Za vse naše miselno življenje in delo je važno, da razpolagamo s samostojno besedo za vsak važen pojem. Kolikokrat govorimo drug mimo drugega, ker ne polagamo vsi v isto besedo iste vsebine, kolikokrat služi nejasna, pojmovno premalo opredeljena vsebina neke besede prikrivanju, potvarjanju kake misli. V kalnem je pač lažje ribariti, ko v čisti vodi. Kolikokrat doživljamo, da podlegajo ljudje sugestiji kakih gesel, katerih dvoumnosti ne poznajo. Zato je prav, da se zavzemamo za vsebinsko čisto opredelitev zlasti takih besed, ki se v javnem življenju velikega pomena in se pogosto, rabijo. Take besede so n. pr.: ljudstvo, narod, narodnost, nacija, naroden, ljudski, nacionalen, nacionalističen, Jugoslovan, jugosloven, jugoslovanski narod.

Neverjetno je, kako pojmovno zmedo ustvarja nepravilna, nedosledna ali netočna raba teh besed in neodpustljivo je, če jih iz zanikarnosti mešamo in zamenjavamo. Če nimajo vsi narodi posebnih izrazov za različne pojme, ki jih

združujemo s temi besedami, še nikakor ni treba, da bi mi udomačene izraze opuščali. To bi pomenilo v jezikovnem razvoju pot nazaj in ne naprej.

Slovenci smo vedno ločili pomen besed narod in ljudstvo. Najsi je njih vsebina sorodna, krije se ne nikakor. Z besedo ljudstvo označujemo v prvi vrsti široke plasti naroda, včasih tudi neko občestvo ljudi, ki se še ne zaveda svoje narodne samobitnosti in še ni „narod“ v polnem pomenu besede. „Ljudsko“ smo nazivljali nekaj, kar služi širokim slojem naroda ali izhaja iz njih. Ljudstvo (vulgus) je v tem smislu osnova, mati zemlja, iz katere se poraja in razvija individualna narodna kultura. Govorimo o ljudski kulturi in mislimo pri tem na ljudsko govornico, ljudsko pesem, ljudsko pravljico, ljudsko umetnost. Narodna umetnost je nekaj drugega kot ljudska umetnost. Če govorimo o narodni kulturi ali umetnosti Slovencev, mislimo pri tem na vse, kar je naš narodni genij na področju kulture, na področju umetnosti trajnega ustvaril in še prav posebno na velike individualne tvorce in njih dela. Včasih smo imeli ljudske šole, danes imamo narodne in vendar je zakonodajalec mislil na tiste ustanove, ki naj služi izobrazbi in vzgoji najširših narodovih plasti. Ali mar meščanske, srednje in druge javne šole niso narodne? Govorimo o

U p r a v a: Kranj, Strossmajerjev trg št. 1.
 Poštočekovni račun
 Ljubljana št. 16.176
 Rokopisov ne vračamo.
 Oglasi po tarifu.
 Tiska tiskarna Tiskovnega društva v Kranju
 Predstavniki tiskarne France Uhernik, Kranj.

narodni prosveti in mislimo na ljudsko prosveto. Naslavljamo besede na narod in mislimo na ljudske množice. Vedno bolj se udomačuje raba besede narod za ljudstvo. Tudi prevajalci zakonov in zakonikov v tem oziru greše. In vendar se izenačevanje terminologije ne sme vršiti na škodo jasnosti in točnosti vsebine. O tem menda ni debate. V sodni praksi lahko postanejo in so že postale take zamenjave besed in pojmov usodne. Posilstvo nad jezikom je barbarsko početje.

Beseda narod ima pri Slovencih svoj določeni pomen, ki izključuje vsako zamenjavo z drugo besedo. Beseda narod je imela za nas vedno zelo pomembno vsebino. Rabili smo jo za označbo življenjske, zgodovinske, kulturne in jezikovne skupnosti vseh Slovencev. Narod nam je pomenil etnično enoto in živo duhovno občestvo brez ozira na državne meje. Tudi skupnost vseh državljanov lahko imenujemo narod, če se hočemo izogniti tujke „nacija“, a to je potem „politični narod“, ne narod v običajnem pomenu besede. V tem smislu lahko govorimo o avstrijskem narodu, ki mu pripada tudi slovenska manjšina, ali o češko-slovaškem narodu, ki obsega tudi češke Nemce, Madžare in Slovake, ali o jugoslovanskem narodu, ki mu pripadajo tudi naše manjšine. Govorimo o „državnem narodu“ in mislimo pri tem na večinski narod in nosilca državne misli. Kadar govorijo diplomati in državniki v imenu svojega naroda, mislijo pri tem na politični narod kot skupnost vseh državljanov.

Janez Kocmur:

Malo popravka

Prispevek k slovenski politični zgodovini.

(Nadaljevanje.)

Končno se je dotaknil dr. Tuma še akademske mladine, rekoč: „Ne izgubimo, in morda je za slovensko socialno demokracijo to eden najvažnejših aktualnih trenutkov, izpred oči naše akademske mladine. Pridobimo jo, ako svojega taktičnega nastopa ne omejujemo le na izvrševanje podrobnega delavskega programa. Recimo s sodrugom drjem. Adlerjem na zboru 1901: „Res je, da delavsko gibanje samo zase ne more roditi socialnodemokratske misli, delavsko gibanje rodi socialistični nagon, rodi potrebo po socializmu v proletarijatu, ker ta bolj in bolj čuti, da sam kot poedinec ne more nikdar priti do lastnih proizvodnih sredstev. No, teoretično spoznanje, ki je potrebno, da se pojasni ta nagon, to spoznanje se ni rodilo iz proletarijata, ker mu manjka pogon znanstvenega dela. To prepričanje se je vzrodilo v glavah učenjakov, ki so bili nepristranski in pošteni dovolj, da se niso dali zavesti po potrebah buržoazije. Vsi naši prvi veliki socialisti so bili učenjaki: St. Simon, Robert Owen, Fourier, Lassale, Marx, Engels (in dostavimo mi. Kautsky in dr. Adler). No, njih teorije bi bile ostale gole teorije, da jih ni četa nadarjenih proletarcev priobčila masi proletarijata, da niso oplemenili delavskega gibanja in da se niso zljili z njim v iskreno sodelovanje. Iz združitve delavskega gibanja s socialistično teorijo je nastalo novo močno mišljenje, mišljenje, pri katerem so se učili ne le delavci od teoretikov-učenjakov, ampak tudi le-ti od delavcev. In to mišljenje nas je vedlo do zmage, to mišljenje predvsem vlada tudi v novem dunajskem programu, in zaradi tega smemo pričakovati, da na podlagi tega programa pridemo do končnega uspeha. S temi lepimi besedami sodruga Adlerja je zapisana tudi nam, slovenskim socialnim demokratom, pot do naše akademske mladine. — Le če po reku sodruga Adlerja v naše proletarsko gi-

banje privedemo reelno gibanje vseh slojev našega slovenskega ljudstva, le potem postanemo tudi mi velika jugoslovanska splošna politična stranka, stranka, ki je njena prihodnost.“

Težišče dr. Tumovih izvajanj je v zadnjem stavku, kjer govori o slovenski socialnodemokratski stranki, ki da lahko postane splošna stranka na jugu, tako, kakor je obstajala tudi v celotni avstrijski državni polovici splošna stranka, sestojeca iz strank po narodnostih. Njegov govor je bil na višini. Kako majhno je bilo razumevanje večine zbora za vprašanja, ki je govoril o njih široko in korenito, izpričuje že samo dejstvo, da se jih ni dotaknil ne eden nadaljnjih govornikov, dasi jih je govorilo štirinajst, dva celo dvakrat, tako da je bil Tuma s svojo zaključno besedo čisto kratek. Radi popolnosti navajam tudi to; rekel je: „V naših deželah imamo različen gospodarski razvoj, kar moramo upoštevati. Na Goriškem imamo že nekak liberalno-klerikalni krog združništva. Po statistiki imamo 78% malih kmetov in okrog 10% malih obrtnikov. Organizacija naših maloobrtniških delavcev je težavna, ker vsi računajo, da sami postanejo mojstri; nekateri so že bili mojstri in mislijo zopet postati. Tu je težko kaj opraviti s strokovno organizacijo. Taktika med malimi kmeti mora razlagati splošno avtonomijo. To je proletarska ideja. Na Angleškem je živa. Kmet je rojen nasprotnik birokracije in se lahko pridobi za gospodarske okrajne zastope po angleškem vzoru, kjer imenuje sam svoje tehniške uradnike. Birokracija je najhujša kača v javnem življenju; kmet vidi v njej zastopstvo sile, on pa je pristopen demokratičnim idejam.“

K predzgodovini konference spadajo vsekar tudi resolucije, sprejete na tem zboru. Prva poudarja da „sedmi redni zbor Jugoslovanske socialnodemokratske stranke soglašajo z nastopanjem in delovanjem Socialnodemokratske zveze v avstrijskem državnem zboru in ji izreka svoje zaupanje, poudarjajoč, da jo ima v sedanjih političnih razmerah za edino zanesljivo zastopnico interesov jugoslovanskega proletarijata v avstrijskem parlamentu.“

Druga se peča zgolj s starostnim in drugimi zavarovalnimi panogami, zahtevajoč njih samoupravo.

Tretja, o političnem položaju, se glasi v celoti:

„Sedmi zbor Jugoslovanske socialnodemokratske stranke izreka, da je aneksija Bosne in Hercegovine zgodovinski fait accompli (dovršeno dejstvo — Op. pis.), ki mogočno posega v politične interese vseh Jugoslovanov. Ne da bi se zbor motil o imperialističnih namerah in dinastičnih interesih, ki so vodili avst.-ogr. vlado, in obsojajoč diplomatski proces nerodnosti, ki je povzročil prebivalstvu države in zlasti delavstvu ogromno škodo ter mu žuga še z novimi, zlasti militarističnimi bremenmi, šteje zbor aneksijo za gotovo dejstvo, pa zato z vso odločnostjo protestira proti vsakemu poizkusu, kaliti mir, naj se pojavlja tako ščunvanje kjerkoli. Z ozirom na to, da so z aneksijo prizadeti življenjski interesi vseh Jugoslovanov, ki pa niso imeli še nobene prilike, pretresati skupne interese in se sporazumeti; z ozirom na to, da gre oficialna avstro-ogerska politika za uničenjem samoodločevanja v Bosni in Hercegovini živečega naroda prav tako kakor ostalih jugoslovanskih delov; z ozirom na to, da se protežirajo tuje tendence (madžarske in nemške - Op. pis.) na škodo domačega prebivalstva v Bosni in Hercegovini in na škodo Jugoslovanov sploh; z ozirom na to, da se zavlačuje uvedba ustave v Bosni in Hercegovini in se kaže namen popraviti obljubljeno ustavo v nazadnjaškem smislu; zahteva zbor uvedbo ustave za Bosno in Hercegovino na najširši demokratični podlagi, da se omogoči pravi izraz volje bosensko-hercegovskega prebivalstva. — Izvrševalnemu odboru naroča zbor, da poišče sporazum z ostalimi prizadetimi, predvsem jugoslovanskimi socialnodemokratskimi strankami, vstevši novoustanovljeno socialnodemokratsko stranko v Bosni in Hercegovini, zaradi skupne konference, ki naj omogoči enotne sklepe in enotno taktiko glede na vprašanja, ki izvirajo iz dejstva aneksije.“

Četrta resolucija je dokument za sebe, dokaz, da je bilo zanimanje za dogodke na Hrvaškem

V tem smislu pozdravljajo n. pr. bolgarski narod v imenu jugoslovanskega. Nobeden resen človek ne bo govoril pri nas o bolgarskem in jugoslovanskem narodu v običajnem pomenu besede narod. Kdor te pojme pri nas zamenjava, dela to namenoma iz političnih razlogov. So ljudje, ki sanjajo o združitvi in stopitvi vseh južnoslovanskih narodov v enoten narod „jugoslovenov“, a potem ne izključujejo Bolgarov. Prav je da ločimo pojme Jugoslovani in južni Slovani. Jugoslovan je vsak državljani Jugoslavije, kakor je vsak avstrijski državljani Avstrije. Tujezemlje v tem pogledu ne dela nobenih razlik med pripadniki različnih narodov ene in iste države. Slovenci smo narod v prvotnem pomenu besede, a smo poleg Srbov in Hrvatov tudi državni narod Jugoslavije, kar naši Nemci in Madžari niso.

Kajkrat kdo piše o jugoslovanskih manjšinah, ko ima v mislih koroške ali primorske Slovence. To seveda ni pravilno. Jugoslovani so pač naši izseljenci, ker so naši državljani, ne pa slovenske avtohtone manjšine v tujih državah. Zakaj ne pišemo o jugoslovanskem narodu na Bolgarskem? Tu je že treba neke doslednosti.

Nacionalisti radi rabijo tujko nacija. Zahodnoevropski, zlasti latinski narodi ne poudarjajo razlike med narodom v našem in narodom v državnopravnem smislu. Za oba pojma imajo eno in isto besedo. (Razne tvorbe iz latinskega termina nation). Prednost našega jezika je, da imamo za pojem etnične enote in zgodovinsko - kulturne individualnosti svoj slovanski izraz. Kdor rabi tujko nacija, naj jo rabi v določenem smislu za oznako državnopolitične enote, torej v pomenu političnega naroda. S tem se izognemo marsikateri nejasnosti v narodnopolitičnih vprašanjih in tudi izvajanje iz besed narod in nacija dobijo svoj opredeljeni pomen.

Narodno je potemtakem, kar izhaja iz naroda. Kar zavest življenske, duhovne in kulturne skupnosti vseh členov naroda preko vseh državnih mej goji in utrjuje, nacionalno pa je, kar poudarja in goji državno zavest in odgovornost nasproti državni celoti. Narodni človek je tisti, ki svoje delo in svoje moči posveča narodni misli, delu za narodno celoto, nacionalen pa tisti, ki se zaveda svojih dolžnosti do države in jih tudi vrši. Jasno je, da se oba pojma do neke meje vsebinsko krijeta, zlasti v narodno enotni državi, vendar nista istovna pojma. Nacionalnost se lahko politično stopnjuje v nacionalizem. Nacionalista je nacija in država zadnja vrednota. Nacionalizem je tista miselnost, ki poudarja državno moč, državno avtoriteto, državno misel kot najvišje vodilo. Nacionalizem je po svojem bistvu bojevit, napadalni, imperialističen. Zato stoji v nasprotju s čisto narodno idejo, ki poudarja

med slovenskim delavstvom že takrat zelo veliko, večje ko danes. O njej je dejal E. Kristan v svojem poročilu: „Tudi resolucije o Hrvaški mi ni treba posebej utemeljevati, ker govori sama zase. Le resolucija je, ampak v težki dobi, ki jo imajo zdaj na Hrvaškem, ima tudi naša bratovska beseda kot izraz naše solidarnosti svoj pomen. Hrvaški sodrugi nas bodo razumeli, njihovi sovražniki pa tudi. — S tem priporočam resolucije, ki so vam predložene, in prosim, da vzamete poročilo na znanje. Glasom zapisnika je sledilo tem besedam „viharno odobravanje“. Resolucija se glasi:

„Sedmi zbor Jugoslovanske socialnodemokratske stranke izreka, da slovenski in hrvaški proletarijat v Avstriji ne more neinteresirano gledati, v kakšne razmere tlači njegove najbližje sodruge na Hrvaškem in v Slavoniji ondodni protustavni, nasilni, naravnost inkvizitorski sistem aktualne vade. Z največjim ogorčenjem obsoja zbor brutalno, vsako zakonitost predrzno zasmehujoče preganjanje nedolžnih ljudi, ki je najbolj kričeče označeno z nezasišno obtožnico nad takozvanimi „veleizdajalci“ in s frivolnim predlogom smrtno obsodbe nad 55, morda preveč navdušenimi ljudmi. Socialni demokraciji na Hrvaškem in v Slavoniji, ki se bojuje najodločnejše in najdoslednejše proti temu sistemu in kaže tudi ostalim strankam edino rešilno pot, izreka zbor svoje najtoplejše simpatije in svoje brezpogojno soglasanje v tem boju.“

Poročevalec o vseh navedenih resolucijah je bil E. Kristan. Naslednji, peti, katero je predlagal dr. Tuma, se očividno pozna, da je posledek kompromisa „komisije za pregledanje in redakcijo predlogov“, v kateri so bili Anton Kristan, Ebin Kristan, Ivan Regent, dr. Henrik Tuma in Ignacij Sitter iz Trbovelj. Komisija je zasedala v odmorih opoldan in zvečer, pa so tudi drugi vplivali na njene sklepe. Razlika med izvajanji dr. Tume na zboru in posameznimi točkami „od njega“ predlagane resolucije je otipljiva. Ta se glasi:

(Nadaljevanje prihodnjič.)

enakopravnost in samoodločbo vseh narodov, malih in velikih in podreja državno korist narodni. Narodna misel ima zato svoje najboljše glasnike v malih in zatiranih narodih. Narodna zavednost je lastnost vsakega kultur, človeka, je zavest pripadnosti k svojemu narodu in odgovornosti nasproti njemu. Nacionalizem pa je odločno politično usmerjena miselnost. Kaj pa beseda narodnost? V Avstriji so jo radi rabili za označitev raznih narodov, ki so skup-

no sestavljali državo, na Madžarskem za narode, ki so poleg privilegiranega državnega naroda madžarskega bivali v madžarski državi. Govorili so o narodnostnih vprašanjih in narodnostnih sporih, o narodnostni državi. V tem smislu je ta beseda odveč. Nam znači ta beseda pripadnost k določenemu narodu in nič drugega. Če me kdo vpraša po narodnosti, mu odgovorim: slovenska, če me vpraša po državni pripadnosti, odgovorim: jugoslovanska.

Samoupravna gradbena dela v Sloveniji

V dveh (50. in 52.) številkah našega tednika smo pregledali deleže Slovenije na državnih stavbenih delih in na državnih podporah za stavbena dela, kjer smo na podstavi uradnih podatkov izračunali, da je Slovenija bila v zadnjih osmih letih deležna le celih 2,41% vseh kreditov za državna javna dela.

Dokazano trajno in znatno zapostavljen je Slovenija (v osmih letih je dobila okoli 400.000.000.— dinarjev pre malo le v stavbenem resortu!) je povzročilo v zvezi s stisko, s katero Slovenija zaradi svojega gospodarskega ustroja in nezadostne podpore s strani njenih predstavnikov kakor tudi odločilnih činiteljev najbolj prizadeta, občeno gospodarsko propadanje, v zvezi s tem pa zopet omejitev naših lastnih (t. j. banovinskih in občinskih) javnih gradbenih del, kar zopet ovira razvoj ozir. dvig našega gospodarstva. Tako se lovimo v krogu, iz katerega pri obstoječi upravni razdelitvi ni mogoče najti izhoda.

Če pregledamo podatke o stavbenih delih naših „samouprav“ t. j. banovine, okrajev in občin za isto razdobje kakor pri prvih dveh omenjenih sestavih, dobimo, da morajo naše samoupravne oblasti zaradi prevelitve bremen s strani državne uprave, vedno bolj omejevati svojo lastno delavnost, posebno gradbeno na lastnem področju, kar sledi iz naslednjih podatkov:

Od skupnih samoupravnih (t. j. banovinskih, okrajnih in občinskih gradbenih investicij za celo državo v znesku

odpadlo na Slovenijo še	
18,801.386 je l. 1926	„ Din 1,030.533 t. j. 5,48%
120,872.224 je l. 1930	„ „ 1,212.878 t. j. 1%
136,213.981 je l. 1933	„ „ 1,705.413 t. j. 1,25%

O naši ubogi slovenščini

Leta 1851. je sprejel M. Kastelec, urednik „Kranjske Čbelice“, v II. „bukvici“ tega almanaha pesem dr. Jakoba Zupana „Kranjec dolžen hrovatenja“. Pesem je v obliki razgovora med Tineto in Petrom. Peter dolži Tineta, da uporablja preveč srbohrvaških besed; Tine pa zagovarja svojo misel, da sme slovenski pisatelj jemati besede iz vseh slovanskih jezikov od Škipetarov do Šamanov in od kitajske meje do furlanskega Vidma. Vendar pa je toliko razsoden, da izrečno opominja, naj se pisatelj varuje turških besed v srbsčini, madžarskih v kajkavski hrvaščini in tatarskih v ruščini. Leta 1852. pa je ironično odgovoril Prešeren Zupanu s sonetom „Ptujobesedarjem“ (v III. „bukvical“), češ: „Kar nam všeč bo, uzimat' se učimo od bogmejev (Srbov) na meji Otomanov. Iz kotov vsih od Skjapetrov do Šamanov takó ko srake gnezdo vkup nosimo besede ptuje, z njim obogatimo (ne bod, jih treba) jezik Ilirjanov!“ Če bi Prešeren videl, kako delajo v naših dneh, bi gotovo svoje sarkastične besede ponovil. Dan za dnem beremo v slovenskem besedilu srbohrvaške izraze, ki jih slovenščina nima ali jih ima v drugem pomenu.

Naj navedem nekaj primerov!

1. „Minister pravde“. Pravda je v sh. = pravosodje, pravičnost in resnica (v stsl. enako, v češč. resnica), pri nas pa je = proces, pravni spor (v 16. stoletju še = zakon, postava, sodišče; okoli Kobarida = seja občinskega starešinstva). Treba je torej pisati „minister pravosodja“ (ne „pravde“) ali „pravosodni minister“.

2. Zloupotreba namesto slovenske besede zloraba. Sh. upotreba = sl. uporaba; upotrebati, -bljavati = uporabiti, -bljati. Kakšno prednost naj bi imel srbski izraz pred domačim?

3. V dijaških knjižicah za srednje šole stoji v „Pripombah“ tale stavek: „Učenec, ki bi sam izpisoval ocene. . .“ Kdor ne zna srbski (kakor tudi prevajalec tega stavka ni znal), se bo začudil ter se vprašal, kako morejo dijaka kaznovati za prepisovanje ali izpisovanje ocen iz knjižice! Če pa pogledaš v srbsko - nemški besednjak (Kangrga - Ristić), zveš, da je sh. ispisovati (med drugim pomeni) = črtati, brisati, kar je kje napisano. V dij. knjižici bi torej morato stati: „Učenec, ki bi ocene sam črtal ali brisal“—.

kar nam dokazuje v relativnih številkah (izraženih v odstotkih) neprestano nazadovanje na tem področju.

Zaradi neprestanega zapostavljenja Slovenije s strani države moramo na vsak način gledati, da vsaj za silo obdržimo ozir. zvišamo odstotek naših lastnih samoupravnih gradbenih del, država pa naj prevzame zopet izdatke, katere je bodisi z zakoni, bodisi po praksi, prevzela na samouprave. Nikakor namreč ne moremo opravičiti dejstva, da mora n. pr. mesina občina plačevati profesorski zbor javne srednje srednje šole, da mora banovina plačevati pri svoji osrednji upravi, kakor tudi že po okrajnih načelstvih uradništvo za posle, ki vrši izključno le posle iz področja državne uprave, ali celo dotirati dispozicijske fonde notranje uprave (n. pr. za policijo!) in od katerih nimajo naše samouprave nobenih neposrednih koristi.

Plačujemo tako dan za dnevom zmeraj več in več, svojega prav tako ne dobivamo sorazmerni del nazaj, zato pozivamo, da naši odločilni činitelji v skladu z dotičnimi obljubami tudi na tem področju spravijo dajatve in ugodnosti v sklad. Zlasti moramo zahtevati dejansko enakopravnost z drugimi deli države ter da se upošteva pri tem dosedanje zapostavljenje Slovenije ozir. favoriziranje drugih.

Vsekakor mora pa dosedanja praksa prenehati, ker novih reparacij, s katerimi se je okoristila le znana gospoda, nikakor več ne premoremo.

4. Velike zmešnjave je že povzročila beseda snaga. Ta beseda pomeni v stsl. napredovanje, rast; delo; prizadevanje; v bolgarsčini moč; telo, trup; v malorušč. telesna moč; v češčini težnja, prizadevanje, v srbsčini moč in telo, v slovenščini pa danes le „snažnost“ (v 16. stol., v Japljevem Sv. pismu in ponekod na Koroškem = okras, lepotečje). Naši snagi odgovarja pri Srbih „čistoća“, njihovi snagi pa pri nas „moč“, včasih „telo“.

5. Srbohrv. glagol ukinuti = slov. odpraviti, razpustiti, razveljaviti. Če se je pa kdo že smrtno zagledal v srbski glagol in zato piše sl. ukiniti, ne bi smel iz njega napraviti nedovršnika ukinjati, ki ni niti sl. niti sh. niti sploh mogoč v kakem slovanskem jeziku, ampak bi moral prevzeti sh. ukidati. Tako je tudi poleg sh. dovršnika prekinuti nedovršnik prekiniti, ne pa prekinjati.

6. V zadnjih 10 letih smo v slov. dnevnikih in drugod pogosto naleteli na „ministra za šume in rude“ pa na „ministra saobračaja“. Vprašal sem nekega časnikarja, zakaj se ne piše „min. za gozdove in rude“, pa „prometni minister“. Odgovor je bil: „Uradnega naziva ne kaže prevajati“ — (mar je sakrosanten?) Nemški in madžarski listi v Banatu pa ne pišejo nikdar „der Minister des Saobračaja“, „der M. für die šume“, „der Min. der Pravda“, oz. nikdar „szoobračaji minister“, sumái m., právdái m. — temveč prevajajo: „Verkehrmin.“, „Min. für Forste und Erze“, „Justizm.“, oz. „közlekedési m.“, „erdészeti m.“, „igazságügyi minister“. Toda nekateri slov. žurnalisti menda mislijo: „Quod decet Iovi, non licet bovi“ („kar je dovoljeno Švabom in Madžarom ni dovoljeno Slovcem“ — pardon!, prebivalcem dravske banovine). Prepričan sem, da se ministrom ne bomo zamerili, če bomo pisali „pravosodni m.“, „prometni m.“, „min. za gozdove in rude“ in pa „zunanji m.“ (ev. „min. zunanjih zadev“). Ni pa izključeno, da naletimo jutri v slov. listu na „min. spolnih poslov“.

I. K.

**Širite in berite
„SLOVENIJO“**

OPAZOVALEC

Samo obljube?

Ob petnajstletnici koroškega glasovanja je podalo troje važnih in veljavnih avstrijskih državnih predstavnikov izjave glede slovenske koroške manjšine. Sicer imamo podobnih izjav in obljub res že dovolj in dejstvo, da se niso obljube doslej še nikoli izpolnile, nas navdaja z nezaupanjem. Toda mislimo, da mora že vendar kedaj priti do dejanj, če hočejo avstrijski državniki, da jih šteje svet med tiste, ki jim dana beseda kaj velja.

Zato priobčujemo po „Koroškem Slovincu“ bistvene dele teh izjav in obljub. In čuli bomo nad tem, če se bodo izpolnjevale te obljube in če se ne bodo izpolnjevale.

Sam kancelar Schuschnigg je napisal za „Kärntner Tagblatt“ tele pomembne besede:

„Iz glasovanja dne 16. oktobra ne izvajamo za nas pravice, da bi zmanjšali drugorodnim rojakom v deželi njihove pravice, jih zatirali ali raznarodovali. Glasovanje na Koroškem je dokazalo, da je možna tudi mednarodna vez. Ta vez se je v zadnjem času še utrdila, ker tvori polno upoštevanje kulturnih potreb narodnih manjšin v Avstriji tudi v tem pogledu močno podlago za notranji mir.“

Podkancelar Starhemberg pa je o priliki proslave v Celovcu takole govoril o koroških Slovincih: „Pravičnost mi ukazuje, da se spominjam tudi tistih, ki so pred 15 leti dokazali zvestobo Avstriji, četudi govorijo slovenski jezik. Tistih, ki so z glasovanjem znatno doprinesli, da je ostal velik del Koroške pri Avstriji. Tej slovenski manjšini je zagotovljena posebna zaščita in skrb ne samo dežele, marveč tudi zvezne vlade. Mi pa pričakujemo od te manjšine in jo prosimo, naj se nikakor ne vdaja nezdravemu šovinizmu, naj se ne pusti begati po neodgovornih elementih in ne ščuvati proti državi. Avstrija priznava kulturne in politične pravice drugorodnih manjšin.“

Nič manj zanimive — in upamo, da tudi tehtne — niso besede koroškega deželnega glavarja Hülgertha v Velikovcu: „Ne gledajte v meni moža, ki je Slovincem na Koroškem nenaklonjen! Boj je končan in sedaj hočemo v miru živeti na tem lepem koščku zemlje, ki ga nam je dal Bog. Če pridejo spori od zunaj, jih bomo odklonili. Tujih posredovalcev ne rabimo, ker sami vemo, kako se da najbolje živeti v tem življenju. V najbližji dobi bo ugodeno tudi šolskim željam slovenskega prebivalstva, ker nočemo, da bi Slovenci mislili, da jih hočemo zatirati. Imenovan bo strokovni svetovalec za šolstvo, ki bo užival zaupanje Slovincem.“

Zdaj pa — konec obljub in začetek dejanj!

-a-:

Slovenska narodna opera naj ima slovenski značaj!

Ze večkrat smo morali ugotoviti, da vodstvo ljubljanske opere, ki je in bi morala biti slovenska narodna opera, ne varuje zadosti slovenskega značaja tega zavoda.

Človeku, ki je s kulturo duhovno zraščan in ne le povrhu popleskan in se umetnostno udejstvuje pri nas, zapoveduje pamet, da morajo umetnostni zavodi v središču slovenstva biti v koreninah slovenski že zato, da je mogoče ustvariti kaj izvrjnega, ki je zanimivo za nas in za tujce. Pa tudi zato, ker ti zavodi predstavljajo slovensko duhovno moč in kulturno raven in ker te zavode vzdržuje slovensko ljudstvo.

Ne enkrat, ampak v vsaki seziji po večkrat, pa se zgodi, da pojo pevci, ki so že leta in leta v Ljubljani, vlog v nekaki „jugoslovensčini“. Pripetilo se je tudi, da so cele opere uprizorili v drugih jezikih in so n. pr. srbsko opero „Koštano“ peli po srbsko, namesto, da bi prevedli besedilo v slovenski jezik.

V soboto 19. X. t. l. so peli Verdijevega „Rigoletta“. Peli so ga pa deloma po „jugoslovensko“, deloma v slovenskem jeziku. Gospod Primožič, ki je menda že 12. let v Ljubljani, je pel „Rigoletta“ v „jugoslovensčini“. Vsaj g. Primožič bi se bil lahko naučil slovenskega besedila, saj je imel čas, odkar je spet v Ljubljani. Prav je, da je bilo gledališče skoraj prazno, da ni bilo več ljudi spravljenih v slabo voljo. Vodstva ljublj. opere seveda „jugoslovensčina“, kakor kaže, prav nič ne vznemirja. Vznemirjati je pa začela vse resnične Slovence, ki ne bodo dopuščali, da slovenski jezik pritiskajo ob steno v slovenski narodni operi.

* * *

V 1. številki „Gledališkega lista“ za sezijo 1935/36 je napisal uvodnik „Na pragu nove sezone“ ravnatelj opere g. M. Polič. Pravi, da „ostanejo naloge in cilji slovenske opere tudi v novi sezoni isti kot doslej.“ Te naloge in cilji

pa so, kot je posneti iz besed „da je storjen velik korak v pogledu obnavljanja takozvane železnega repertoarja“ (pravilno: v obnavljanju tako imenovanega železnega repertoarja) ter da si je vodstvo v „svesti svoje naloge in dolžnosti, da vzgoji ansambl in občinstvo v duhu sodobne glasbe“. - vse premalo kot tisto kar je naloga slovenske narodne opere. Slovenska narodna opera ima dolžnost, da zraven velikih del svetovne operne literature, skuša uprizoriti tudi slovenski repertoar ter izdelati do popolnosti slovenska operna dela, ki bodo, če bodo pravilno in res skrbno uprizorjena ter umetniško podana v slovenskem duhu, imela uspeh tudi na zunaj, čeprav nimajo vsa največjih glasbenih kakovosti. Seveda, če se uprizarjajo slovenska operna dela tako, kakor je bila uprizorjena lani Parmova „Ksenija“, je lahko dokazati, da kaj vrednega slovenskega opernega repertoarja ni. Čas bi bil, da bi uprizorili kakšno delo Jurija Miheveca, „Teharske plemiče“, kakšno Parmovo opero, ne le „Amakonke“, mogoče tudi „Crne maske“ itd. Če ne bodo imela slovenska izvirna dela prostora v slovenski operi, ne bo pisal nihče slovenskih oper. Priznati je treba, da ravna vodstvo slovenske narodne drame veliko bolje! Slovenske dramske novitete polnijo dramsko gledališče in oglašajo se mladi slovenski dramatik.

Slovenski narodni operi manjka sloge. Gledališka glasba, če naj bo uprizoritev res estetsko kaj vredna, mora biti podana v svojem lastnem slogu. Verdijev ritem in barva sta nekaj drugega kot Bizetova. Rossinija sta zdelala pri letošnji premieri le sopranistinja in deloma tenorist. Slovenska operna dela naj bi uprizarjali v pravem slogu, pa bodo prišla do veljave.

S repertoarjem slovenske narodne opere se bomo še pečali.

In Slovenci?

V Aleksincu v Srbiji je bilo v nedeljo dne 20. oktobra zborovanje izvenparlamentarne opozicije. Na njem je govoril prvi Joca Jovanović, vodja zemljedelske stranke. Rekel je, da pomeni zanj ime dr. Mačka določen program, ki se da izraziti v nekaj točkah: odprava nezakonitosti, boj za politično in državljansko svobodo ter enakopravnost državljanov, skupnost in sloga med Srbi in Hrvatii, nova notranja ureditev in prepričanje, da se preureditev države ne more izvršiti niti brez Hrvatov niti proti Srbom.

Slovenec Joca Jovanović še omenil ni. Očitno predpostavlja, da bomo mi Slovenci pokorno sprejeli vsak red, ki bi nam ga dali tam doli. Na ves glas povemo, da se moti, prav zelo se moti.

Ali vendar — nehote se nam vsiljuje vprašanje, odkod taka vera. Ali ne odtod, da stojimo vedno ob strani, ko se dogajajo važne stvari, ko se kuje zlasti tudi naša usoda? Ko imamo zgolj take voditelje, ki ne znajo o pravem času in o pravi priliki povzdigniti svojega glasu in povedati razločno in vsakomur umljivo, kam gre naša pot in kje je naš cilj.

Ni dvoma, da stojimo pred velikim preobratom. Zavedajmo se tega! In ravnajmo se po tem!

Zakaj premajhni državni dohodki?

V Rajci v Srbiji je govoril Ljuba Davidović, nekdanji ministrski predsednik, ki gotovo dobro pozna jugoslovensko upravo. Povedal je med drugim, da mu je znan primer kako je neki gospod v neki kupčiji z državo, ki je veljala 200 milijonov dinarjev, zaslužil čistih 55 milijonov dinarjev, da pa tega zaslužka ni prijavil, da se obdavči.

Seveda, gotovo je dober jugosloven, ta gospod, saj se je stvar godila v dobi jugoslovenskega nacionalnega režima, in čemu bi plačeval davek, ko se pa le še da to ali ono vzeti kakemu delavcu, nameščencu, obrtniku ali trgovcu tam v separatistični Sloveniji ali Hrvaški.

Dokumenti jugoslovanske dobe

„Gorenjec“ priobčuje ovadbo pristnega jugoslovena, JNS-arja, Sokola. Ovadba je naperjena proti nekemu učiteju, ki se ni mogel ogrevati — najhujši greh! — za jugoslovensko nacionalno stranko, tisto stranko, ki je po nekaj letih obstanka izpuhtela v nič tisti hip, ko ji je odtegnila vlada svojo pokroviteljsko rok, tisto stranko, ki je živeła sploh zgolj od milosti policije, tisto stranko, za katero ni ostalo sledu, razen obilne npravstvene gnilobe, ki nam še zmeraj kuži zrak.

Iz ovadbe, ki jo je sestavil zasebnik, zgolj v svoji lastnosti kot jugosloven in ki je zanimiva zaradi svojega oblastnega tona nasproti javni oblasti, na katero je naslovljena, navajamo dva odstavka:

„Izogiba se slehernemu nacionalnemu udejstvanju in doslej ni podal iniciative niti za ustanovitev Sokola kraljevine Jugoslavije, niti za politično organizacijo jugoslovenske nacionalne stranke. Pravi tako pa se tudi ni angažiral niti pri gospodarskih, niti pri kulturnih društvih, ki naj bi prebivalstvu omogočila boljše življenje. Nasprotno po izjavi prebivalstva on vsak poizkus za navedeno nacionalno, gospodarsko in kulturno delo zavira in že v kali zatire s svojim ponesrečenim nastopom, ki odbija namesto da bi pridobival ljudi.“

Pri državnozbornih volitvah je sicer glasoval za nosilca g. Pero Živkovića, je pa s privatnim nastopanjem odbijal in odvrčal ljudi od volitev. Pri občinskih volitvah je kandidiral na antirežimski kandidatni listi, s čimer je dovolj jasno dokumentiral svojo politično orientacijo in pripadnost.“

Take ovadbe je res treba pribiti nekoliko višje. Zato, da nam ostanejo kot dokazne listine na tiste žalostne čase in tiste klavrne ljudi, ki so z njimi pridobivali vnete pripadnike jugoslovenske misli.

Ni čuda, če so take težave z njo!

Ljubljana in Belgrad

Belgrad je l. 1921 imel 114.753 prebivalcev, letos l. 1935, pa jih ima 273.000. Prebivalstvo je naraslo v Belgradu v dobrih 10. letih za 140 odstotkov. V Belgradu je dandanes 25 ljudskih šol, 6 moških in 5 ženskih gimnazij in 1 realka. Po reviji „Svijetu“ je v Belgradu današnji dan 11.000 zelo premožnih ljudi, 7000 pa nenavadno bogatih meščanov, tedaj ljudi, ki imajo po desetine in stotine milijonov. Ljubljana je imela l. 1921 55.000 prebivalcev, letos jih pa ima 62 tisoč; prebivalstvo se je pomnožilo tedaj v Ljubljani v tistem času, ko je v Belgradu naraslo za 140%, le za nekaj manj kot 17 odstotkov. Ker pa je pritežalo v Ljubljano iz Primorskega na tisoče beguncev in gotovo več kot 5000 ljudi v zadnjih 14. letih, ne smemo računati več kot kakih 4000 ljudi pravega prirasika, tako da prebivalstvo Ljubljane ni naraslo v času od l. 1921 do l. 1935 zaradi razvitka mesta in napredka gospodarstva za več kot 8%. Prepričani smo, da naši bralci vedo za vzroke tega dejstva, ne da bi jih naštevali. Pred 100 leti je bil Belgrad majhna naselbina, po svoji zunanosti čisto turška, ter je imel okoli 8500 prebivalcev. Ljubljana je bila takrat prva velika trgovska postaja med Trstom in morjem ter Donavo in je bila središče še enkrat tako velikega gospodarskega ozemlja kot je dravska banovina. Bila je srednjeevropsko mesto ter je štelo l. 1835 14.000 prebivalcev. V časih pred svetovno vojno je naraščalo prebivalstvo Ljubljane vsakih 10 let za 20%; takó je imela Ljubljana l. 1880 prebivalcev 26.284, l. 1890 pa 30.500, l. 1900 pa 36.550. Kako imenitno je napredovala Ljubljana za časa prejšnjih nacionalističnih režimov t. j. med l. 1928—1933, je najboljši dokaz, da je bilo v tem času sezidanih v Ljubljani le 12 novih hiš. V Belgradu je bilo sezidanih v zadnjih par letih okoli 2000 stavb. Prebivalstvo Ljubljane je celo že pred skoraj 100 leti naraščalo v dobi 15 let za 20%. L. 1835 je bilo v Ljubljani 14.000 prebivalcev, kot smo že omenili, l. 1848 pa 19065 ljudi.

Fraze „nacionalistov“, posebno takih, ki so se zaredili pri nas v zadnjih 17. letih, niso še nikoli nadomestile korenin za gospodarski razvitek, ko so jih porezali na vseh straneh. Višja kultura, naj plačuje večje davke ali tako nekako je pisal tednik „Pohod“, ki še izhaja v Ljubljani, pa je zagovarjal davčna bremena, ki jih je nosila Slovenija. Ni bil pa „Pohod“ edini, ki je tako mislil.

Tudi razširjenje mestnega ozemlja in pridružitve okoliških občin, ne bo Ljubljani v resnici pomagalo do razcveta, ker se na ta način ne bo izpremenila geopolitična lega Ljubljane. To pa pozna vsak, kdor nima „nacionalističnih“ možganov in misli po slovensko in srednjeevropsko.

Napisi na lokalih

Silno slab vtisk napravi, kadar se blesti nad moderno urejeno trgovino napis s slovnično napako. Žal se vidijo takšne napake le prepogosto

Slovenstvo živi in bo poklicano k vstajenju, čeprav ne slišijo gluhi njegovega diha in nevidijo slepci njegovih gibov. Tudi življenje včasih molči in snuje v molku, da pride rojstvo, ki vzbudi lepše in močnejše življenje.

Da se ne bi ponavljale te napake pri napisih, bi bilo dobro, da bi se izdala uredba, po kateri bi bili črkoslikarji odgovorni za slovnično pravilne napise. Ljubljana, kot prestolnica Slovenije pač ne bi smela trpeti slovnično napač-

nih napisov. Brez vsega sitnarjenja in brez posebnih stroškov za prizadete je mogoče to zadevico urediti, kakor treba. To se naj tudi zgodi.

Napredek

Doslej je bila vsaj v deželah evropske civilizacije navada, da se je vojna napovedala in sicer svečano s tem, da je zastopnik napovedujoče države izročil nasprotni vojno napoved, ki je imela zmeraj kraško obrazložitev, in da je hkratu zaprosil za potne liste. Novost je uvedla Japonska leta 1904, ko je samo poklicala svojega poslanika iz Petrograda domov. Po svetovni vojni se je zdelo, da bodo pravila Zveze narodov vojne oteževale, kajti za napoved so postavili toliko ovir, da jih ni bilo lahko obiti. Pa so tudi v tem pogledu našli Japonci kmalu novo pot. Napadli so sredi globokega miru mirne Kitajce, streljali s topovi, strojnimi metali bombe iz zraka — pa rekli, da to ni vojna, ampak samo obramba upravičenih japonskih koristi!

Tudi laško-abesinska vojna se vrši po tem vzorcu, primerno moderniziranim seveda. Italijani so prekoračili abesinsko mejo, bombardirali važne abesinske kraje. Abesinci so se kajpade upirali, mrtvih in ranjenih je bilo na obeh straneh — toda italijanski poslanik je še zmarej sedel v abesinskem glavnem mestu, in šele ko je ... mu je dostavila abesinska vlada potni list.

Dobro ironizira francoski list „Paris Audi“ to najnovejšo mednarodno „pravno“ stanje:

„Saj ni nobene vojne, kajti zaradi Zveze narodov in njenih naporov ni več vojnih napovedi. Sicer so še vedno sovražnosti obstrelbe, mrtvi in ranjeni ... toda vojne ni in to je pglavitno. Prej so poklicale bojujoče se države svoje zastopnike domov; potem so napovedale vojno, da se je lahko civilno prebivalstvo spravilo na varno. Zdaj se bijejo narodi.“

To je velik napredek, ki se ki se imamo zahvaliti zanj edinole Zvezi narodov.“

Osebnost in ideologija Aleksandra Stambolijskega

(Nadaljevanje.)

VII. Ker se opažajo v pridobitno-gospodarski kulturi družbe refleksi dveh vrst čustov in nagonov človekove narave. Individualizem in kolektivizem prideta v človekovi naravi do izraza tako na področju zasebnega kot kot družbenega gospodarstva. Človeštvo ne bo moglo nikdar uliti v človeku individualizma iz česar brezpogojno in logično sledi, da zasebno lastništvo ne bo nikdar izginilo iz človeške družbe.

8. „Zveza“ je za enakomerno porazdelitev sredstev, kulturnih in vseh drugih dobrin med razne stanove bolgarskega naroda v splošno in med posameznike in družine posebej.

9. „Zveza“ stoji v agrarni politiki na stališču, da je potrebno ustvariti in z vsemi silami vzdržati in podpirati srednja kmečka posestva. Velika posestva (veleposestva) je potrebno razlastiti brez vsake odškodnine! Intenzivnost v obdelavi zemlje je mogoča samo na srednjih posestvih, to je na posestvih, ki jih kmet še lahko obdela s členi svoje družine. Veleposestva vodijo v kapitalizem in v ekstenzivnost, ker strojna obdelava zemlje ni racionalna marveč iracionalna. Kmet s svojimi rokami in svojo ljubeznijo do zemlje neprimerno več producira, nego stroji s svojo mrtvo „dušo“. Stara resnica je, da se pridelala na enem in istem zemljišču, ki je parcelirano in obdelano od pridnih kmečkih rok, mnogo več proizvodov, kot bi jih bilo mogoče proizvesti s stroji. Razlika je samo v tem, da lahko živi in se preživlja na parceliranem veleposestvu, desetkrat več družin kot pa na veleposestvu, kjer živi samo kapitalistična družina od „rentabilnosti“, medtem ko žive kmečke družine od „prinosov“. Kdor želi naši domovini, našemu kmečkemu narodu dobro, ta bo šel po stopinjah „zveze“, ki stoji na stališču, da mora biti zemlja od tistega, ki jo obdeluje in ne od tistega, ki živi od tujega kmečkega dela! Zato razlastimo veleposestva in pustimo živeti na tej zemlji svobodnega in pridnega bolgarskega kmeta!

10. „Zveza“ je za razvoj kmečkega združništva v vseh njegovih oblikah in področjih.

11. „Zveza“ je odločno proti kakršnemkoli zatiranju narodnih manjšin v Bolgariji. Dajmo enake pravice Ciganom, Židom, Turkom, Grkom in Armencem in vsem drugim narodom.

MALI ZAPISKI

Prepovedan list.

Državno pravdnštvo v Zagrebu je prepovedalo širiti št. 1 tiskopisa „Za seljački svijet“, ki izhaja v Zagrebu.

Oživiljena „Prosvetna zveza“.

„Prosvetna zveza“, ki jo je razpustil 9. svečana 1935 po „Kmetijskem listu“ za vodnika Slovencev postavljeno dr. Marušič, je imela 19. t. m. prvi občni zbor, odkar je spet poklicana v življeje in je bil Marušičev razpust razveljavljen. Kot Slovenci smo dolžni, da se spomnimo tega obnega zbora, ker je „Prosvetna zveza“, delo dr. Janeza Evang. Kreka, tista slovenska izobraževalna organizacija, ki se je prva in najbolj globoko zakoreninila med slovenskim ljudstvom. Bila je zgled drugim podobnim organizacijam, ki so jo posnemale. „Prosvetna zveza“, ki ima središče v Ljubljani, ima včlenjenih 242 prosvetnih in izobraževalnih društev. Zraven ljublj. osrednje knjižnice, ki ima 11.975 knjig, je po deželi 132 knjižnic z nad 50.000 knjigami. Izposojevalnica diapozitivov in fimov za predavanja ima nad 11.000 diapozitivov. „Ljudski oder“ posoja igre in obleke za igralce na deželo. V današnjih zbeganih časih, ko sili tudi med mladino na deželi moralna brezbržnost in umstvena plitvost, je delo „Prosvetne zveze“, posebno tisto, ki ga opravlja med mladino za slovenstvo in za slovenske ljudi, posebno važno. Prihodnji rod, ki je v nevarnosti, da se izpridi nraštveno in umstveno v današnjih dneh, ko je zajela povrh še revščina naše ljudi, ni treba privezati na domačo zemljo z duhovnimi vezmi in mu vlivati poguma. Tu lahko „Prosvetna zveza“ stori veliko za slovenstvo in nadomesti tisto, kar šola pokvari. Za predsednika „Prosvetne zveze“ je bil na občnem zboru 19. X. t. l. izvoljen vseuč. prof. Dr. Franc Lukman, urednik „Slovenskega biografskega leksikona“.

Slovensko vprašanje obstoji.

Poldrugo desetletje že nam zagotavljajo jugosloveni, da slovenskega vprašanja ni in ne more biti spričo „nacionalnega edinstva“, in še nedavno tega je prijeljalo „Jutro“, ki bi se bilo rado ognilo tej „nacionalno edinstvo“ ogražajoči zadevi z reševanjem gospodarskih

vprašanj. Na slepomišenje s temi in takimi udarnicami smo že opozorili. Načelno pa označuje pravilno vso stvar dopisnik „Ljudske pravice“:

„Kaj pa s trditvijo, da ne obstoji ne slovensko ne hrvaško vprašanje? Pravim, da ni rešeno ne slovensko ne hrvaško vprašanje. Če bi slovensko in hrvaško vprašanje bilo že rešeno, ne bi njegove rešitve zahtevala večina Slovencev in Hrvatov. Če pa večina Slovencev in Hrvatov to rešitev zahteva, je to dokaz, da ni rešeno ne slovensko ne hrvaško vprašanje.“

Jajce — težko 50 kil.

Zadnjič smo priobčili po belgrajski „Politiki“ zajca — dolgega 4 metre. Danes prinašamo iz novega za šolarje obveznega učbenika o higijeni novo cvetko. V „Higijeni“ za šesti razred srednjih šol (odobreni in priporočeni po glavnem prosvetnem svetu) piše na 18. strani.

„Za prehrano se najčesteje uporabljajo kokošja jajca, redkeje račja, gosja in purja. Eno kokošje jajce je težko povprečno 50 kilogramov. V enem jajcu je 14% beljakovine in 10% masti.“

„Politika“ pripominja: Aka ta in taka higijena pride v roke kakemu ameriškemu farmerju, bo takoj tvegat potovanje preko oceana, samo da pride do take kokoši ali vsaj do nje-nega jajca.“ „Delavska politika.“

Tragična statistika

Tragično statistiko priobčuje „Prager Presse“: V 50 najvažnejših državah je l. 1934 umrlo 2.400.000 ljudi zaradi pomanjkanja hrane. Zaradi lakote se jih je 1.200.000 samih umorilo. V istem času je bilo uničenih zaradi padanja cen: 267.000 vagonov žita, 258 milijonov kg sladkorja, 26 milijonov kg riža in 222 milijonov kg govedine.

Spomini Janeza Kocmurja.

Na vprašanja, kaj je s „Spomini“ našega sodelavca Janeza Kocmurja, sporočamo, da začne z njihovim nadaljevanjem koj, ko dovrši razpravo „Malo popravka“. Ta je prav sedaj aktualna tem bolj, ker zgodovina tako imenovane „Tivolske resolucije“ še ni dovolj pojasnjena.

Urednik in izdajatelj: Mavčič Adolf, Kranj

Dajmo jim šole v njihovem materinem jeziku in tudi možnosti, da izkoriščajo vse ustavne pravice in svobodo.

12. „Zveza“ je odločno za popolno versko svobodo. Ona je proti zatiranju in kratenju pravic cerkva, v kakršnokoli obliki. Vere se morajo svobodno razvijati, ker predstavljajo najboljše in edino poročstvo za moralni dvig njihovih pripadnikov. Vsako posredovanje države v verskem življenju ljudi, ki bi hotela favorizirati eno religijo pred drugo, prinaša krivico drugemu delu državljanov ter ruši tudi ugled duhovništva od države zaščitene religije.

Organizacijska velesila časopisja.

Al. Stambolijski je širil svoje ideje, katere smo do sedaj prikazali v glavnih obrisih, med svojim kmečkim ljudstvom na najrazličnejše načine: s shodi, predavanji, zborovanji, po svojih prijateljih itd. Ali eno najglavnejših njegovih agitacijskih sredstev in ena njegovih najmočnejših sil je bilo njegovo časopisje. Al. Stambolijski se lahko prišteva v kulturnem oziru med največje prosvetitelje Bolgarije, kajti on edini je uspel, da zanese čtivo v zadnjo kmečko vas, njemu edinemu se je posrečilo, da pobije v kratkem desetletju analfabetizem bolgarskega naroda. Do nastopa Stambolijskega je bilo bolgarsko podeželje pravo carstvo nepismenih. Tisti redki, ki so znali čitati, so se skrivali pred ljudmi, ker so se sramovali svojega redkega znanja. Ljudstvo se je posmehovalo „belim pismenim vranam“ na deželi; tistim redkim kmetom, ki so jih zalotili pri skrivnem čitanju, so se muzali: „ha, baš ta bo popravil svet!“ „Pop in učitelj hoče postati“ itd. Brž ko se je pojavil Al. Stambolijski v javnem življenju bolgarskega kmeta, je prvi izprevidel potrebo kulturnega dviga svojega stanu. Začel je s prvim časopisom „Zemljedelska zaščita“. Posrečilo se mu je, da tiska 2 do 3 tisoč izvodov lista in da jih razpošlje na kmete na „kredo“, zelo malo je bilo ljudi, ki so čitali ta časopis, in še manjše je bilo število tistih, ki so ga — plačali. List se je zadolžil in prav kmalu prenehal. Namesto njega začne Stambolijski izdajati drug list „Zemljedelsko znanje“. Tudi ta list je doživel iste uspehe. Tedaj se pa odloči Al. Stambolijski za zadnji korak. Na njegov predlog sklene „zemljedelska“ zveza, da se list dostavlja le predplačnikom. To število je padlo na 500, dvignilo se pa je to število takoj, brž ko je „zveza“ sklenila, da vpiše obvezno po 5 predplačnikov na vsako

podeželsko organizacijo, ki poroštvoje za plačevanje lista. Na ta način je bil sprožen kamen po bregu. Število predplačnikov se je dvignilo od 5 na 6 tisoč, od 6 na 7 tisoč, od 7 na 10, od 10 na 12, od 12 na 40 tisoč itd. Zvezina brošurska literatura si je na isti način utrla svojo pot med ljudstvo. Njeno število je znašalo v začetku 5 tisoč in se je dvignilo v nekaj kratkih letih na 200.000. Vsa ta naklada je dobesedno prepavljala deželo. Zveza je začela izdajati še svoje glasilo „Zvezni organ“ ki se je tiskalo v nekaj stotisoč izvodih.

Tedaj se je fiziognomija bolgarske vasi do osnove spremenila. Zavest čitalcev zveznega tiska se je naglo dvignila in postala odločilni faktor na deželi. V nekaj letih se je bolgarski kmet tako visoko kulturno dvignil, da je vodil lahko razgovore o katerikoli temi, političnega, gospodarskega in narodno-kulturnega značaja z vsakim mestnim predstavnikom političnih strank in spretno in z velikim uspehom pobijal na javnih shodih meščanske govornike. Bolgarski podeželski poštarji, ki so v začetku izdajanja zvezinega glasila šli na roko meščanskim strankam s tem, da so list, ki je prihajal v malem številu na deželo, uničevali, so se čez noč iztreznili. Kmetje so začeli prihajati sami na pošto nadzirat dostavljanje lista in obračunavat z brezvestnimi državnimi uslužbenci. Prav kmalu so bile poštno postaje na deželi natrane „zvezinih“ listov. Listom so sledila pisma, brzjavila in tem — knjige, gospodarske, prosvetne, kulturne in tudi znanstvene. Na bolgarski vasi je vstalo ljudstvo, ki je spalo tisočletje v duševnem suženjstvu in trepetalo od glada in žeje po — izobrazbi. Na tisoče knjižnic je zrastle takorekoč čez noč v bolgarskem podeželju — po zaslugi velikana in največjega izmed sinov bratovskega bolgarskega naroda, katerega mi Slovenci, žal tako malo poznamo in ki nam je po duši, po trpljenju, po jeziku in srcu, po izobrazbi in kulturi in organizacijski sposobnosti najbližji zmed vseh štirih južnoslovenskih narodov, čeravno nam je prostorno najbolj oddaljen. Ni bolgarski narod materialističen, ampak idealen; to dokazuje: velikansko število podeželskih knjižnic, to dokazuje prosveta na deželi in požrtvovalnost velike večine bolgarskih kmetov, trpinov za svoje moralne, socialne, gospodarsko-združniške in kulturne ustanove, ki si jih je ustvaril. Tisti, ki trdijo nasprotno, naj bi raje pogledali duševno siromaštvo in kulturno zagostlost svojih ljudi in veliko kulturno in gospodarsko stopnjo onih, katere klevetajo.